

Als de goudduivels langskomen

Overvallen op juweliërs

*B. Rovers**

In 2010 werden in Nederland 81 overvallen op juweliërs gepleegd. Nooit eerder werden in één jaar zoveel juweliërs overvallen. In absolute zin gaat het niet om een groot aantal misdrijven: slechts 3% van alle overvallen in Nederland betreft een juweliërszaak, er zijn detailhandelbranches die veel vaker met overvallen te maken hebben, zoals supermarkten, benzinstations en snackbars. Toch is de kans dat een individuele juwelier wordt overvallen groot te noemen: in 2010 kreeg één op iedere achttien juweliërs in Nederland te maken met een overval. In de regio Amsterdam was deze kans nog groter: daar kreeg één op iedere twaalf juweliërs ermee te maken. De juweliërsbranche behoort daarmee tot de meest kwetsbare branches voor overvallen.¹ De impact van dit misdrijf op de ondernemer en het aanwezige personeel is groot. Posttraumatische stress is een veelvoorkomend fenomeen bij mensen die slachtoffer zijn geworden van een overval (Pretorius, 2008; MacDonald, Colotla e.a., 2003; Jones, 2002; Elklit, 2002).

Voor juweliërs vormen overvallen het grootste criminaliteitsprobleem. Zaken als winkeldiefstal en inbraken zijn in deze branche veel minder aan de orde. Dit heeft te maken met het feit dat de gemiddelde juweliërszaak, zeker in vergelijking met andere detailhandelszaken, goed beveiligd is tegen deze vormen van vermogenscriminaliteit. Ook ramkraken, die jaren geleden nog een groot probleem vormden, komen naar verhouding nog maar weinig voor. Preventie door middel van antirampaaltjes heeft hieraan waarschijnlijk een belangrijke bijdrage geleverd.

* Dr. Ben Rovers is criminoloog/onderzoeker en eigenaar van onderzoeksbureau BTVO in Den Bosch. Hij bedankt Peter Schoevaars van het KLPD en John Wielinga van de Federatie Goud en Zilver voor de informatie die zij ten behoeve van dit artikel beschikbaar hebben gesteld.

1 Bronnen: Veiligheidscommissie van de Federatie Goud en Zilver, Hoofdbedrijfschap Detailhandel en KLPD (landelijk coördinator overvallen).

In dit artikel wordt een overzicht gepresenteerd van kennis die over dit fenomeen beschikbaar is. De focus ligt hierbij op de kenmerken van de overvallen die worden gepleegd, de achtergronden van de daders en de preventieve en repressieve aanpak. Ook vergelijken we deze overvallen met overvallen op andersoortige doelwitten. Ten slotte worden de belangrijkste ontwikkelingen van de laatste tien jaar geschetst.²

De beschrijving is voor een belangrijk deel gebaseerd op gegevens die afkomstig zijn uit het onderzoek *Overvallen in Nederland; een fenomeenanalyse en evaluatie van de aanpak* (Rovers, Bruinsma e.a., 2010).³ De gegevens uit dit onderzoek zijn geactualiseerd.

Daarnaast zijn meer specifieke gegevens verzameld over (overvallen op) de juweliersbranche. Voor meer gedetailleerde informatie over de gebruikte bronnen (en hun beperkingen) zij verwezen naar voornoemde publicatie.

Hierna wordt eerst een korte cijfermatige schets gegeven van de juweliersbranche in Nederland en de situatie op de goud- en zilvermarkt. Aansluitend beschrijven we de overvallen die in deze branche plaatsvinden, waarbij we dieper ingaan op de wijze waarop ze worden uitgevoerd, het geweldgebruik, de buit die wordt gemaakt en de bedrijven die een verhoogd risico lopen om slachtoffer te worden. Ook schetsen we een beeld van de dadergroepen die actief zijn. Ten slotte worden repressie en preventie belicht. Het artikel besluit met een korte beschouwing.

Korte schets van de juweliersbranche

Volgens de definitie van het CBS zijn juwelierszaken winkels die producten verkopen waarin edelmetalen zijn verwerkt, zoals edel-

2 Omdat het aantal overvallen op jaarbasis niet heel groot is en bovendien per jaar nogal kan fluctueren, beperken uitspraken over ontwikkelingen zich hier tot een vergelijking van de periode 2006-2010 met de periode 2000-2005.

3 Deze studie verscheen in 2010 en werd verricht in opdracht van de landelijke Taskforce Overvalcriminaliteit. Het onderzoek schetst een beeld van de landelijke overvalontwikkelingen vanaf circa 2000 tot en met 2009 op basis van een groot aantal bronnen, zoals registraties van overvallen, verdachten en vervolgingen, beschikbare onderzoeks- en beleidsrapportages en een groot aantal interviews. Uit dit materiaal is een selectie gemaakt van gegevens over overvallen op juweliers. Hierop zijn nieuwe analyses verricht ten behoeve van dit artikel.

stenen, sieraden, horloges, klokken, bestek en dergelijke. Buiten deze definitie vallen bijvoorbeeld de ambulante handel, vertegenwoordigers, edelsmeden, winkels die sieraden of bijouerieën van onedele metalen verkopen en juweliers die vanuit een woning sieraden verkopen.

In 2010 waren in Nederland circa 1.480 juweliers actief. Dit aantal fluctueert licht, maar ligt al jaren op ongeveer hetzelfde niveau. De gezamenlijke omzet bedroeg in 2009 circa € 740 miljoen. De branche heeft, net als veel andere detailhandel, te lijden gehad van de economische crisis. De totale omzet lag in 2009 zo'n 12% lager dan twee jaar eerder. De ondernemers zijn in vergelijking tot andere detailhandelbranches gemiddeld wat ouder. Zo'n 80% van de ondernemers is autochtoon en de verhouding man-vrouw is ongeveer fiftyfifty. Dit is vergelijkbaar met de rest van de detailhandel. Er zijn in totaal circa 6.000 mensen werkzaam in deze branche (exclusief ondernemers), van wie ruim 80% vrouw is (in de rest van de detailhandel is dit ruim 60%). Ook het personeel is gemiddeld iets ouder dan in de rest van de detailhandel (vooral meer 50-plussers).⁴

De branche kent een topsegment waar alleen of vooral dure merkproducten worden verkocht, zoals merkhorloges en dergelijke, en een middensegment waarin het aandeel dure merkproducten geringer is. Zaken aan de onderkant van de markt verkopen weliswaar allerhande waardevolle goud- en zilverproducten, maar hier worden doorgaans niet de (zeer) dure merkproducten verkocht.

Ontwikkelingen op de goud- en zilvermarkt

De goudprijs lag jarenlang rond de US\$ 10.000 tot US\$ 15.000 per kilo. Vanaf 2004 is de goudprijs aan een ongekende klim omhoog begonnen. Op dit moment kost een kilo goud op de goudmarkt zo'n US\$ 45.000, drie keer zoveel als vijf jaar geleden. Op de zilvermarkt is de prijs nog sterker omhooggegaan. De zilverprijs lag jarenlang rond de US\$ 150 per kilo. Op dit moment kost een kilo zilver US\$ 1.100, zeven keer zoveel.⁵

4 Bronnen: Hoofdbedrijfschap Detailhandel: www.hbd.nl, Veiligheidscommissie van de Federatie Goud en Zilver (mondelinge mededelingen secretaris).

5 Peildatum: 16 maart 2011.

Op de consumentenmarkt worden meestal legeringen van goud verkocht. 18 karaat goud bevat bijvoorbeeld voor circa 75% goud en voor 25% andere metalen. De prijs voor een gram bedraagt momenteel circa 25 euro.⁶ Zilver wordt zowel in pure (massieve) vorm verkocht als in legeringen.

Enkele algemene kenmerken van overvallen op juweliërs

Zoals hiervoor al is aangegeven, is het absolute aantal overvallen op juweliërs niet heel groot. Het ging de afgelopen vijftien jaar om gemiddeld vijftig overvallen per jaar. Vanaf 2006 is sprake van een zeer sterke toename van deze overvallen. Deze lijn volgt een landelijke ontwikkeling die ook zichtbaar is bij andere overvallen: een aanvankelijke daling in de eerste helft van dit decennium en een (sterke) toename in de tweede helft. Het aantal overvallen op juweliërs lag de laatste jaren hoger dan ooit, met 2010 als uitschieter (81 gevallen).

Meer nog dan andere soorten overvallen concentreren overvallen op juweliërs zich in de stedelijke centra van het land, met een piek in Amsterdam en omgeving. De recente toename van overvallen op juweliërs is voor een belangrijk deel ook een Amsterdams fenomeen. De overvallen vinden vooral plaats in de 'donkere maanden', op doordeweekse dagen tijdens de openingstijden van de winkels. We zien een piek in overvallen in de ochtenduren (vanaf de opening van de zaak tot circa 12 uur) en tegen sluitingstijd (tussen 17 en 18 uur). Deze gegevens wijken niet sterk af van overvallen op andere detailhandelszaken.

Werkwijzen van overvallers

De daders opereren bij voorkeur in duo's. Vooral de laatste jaren komt het vaker voor dat overvallen worden gepleegd door grotere groepen. De meeste overvallen op juweliërs zijn zogenoemde hit-and-runovervallen en worden snel uitgevoerd. Bij de 'gemiddelde' overval komen de daders binnen als klant, bedreigen het personeel

6 75% van de prijs van een gram puur goud (na omrekening van US-dollars naar euro's).

en slaan dan de vitrines met een hamer stuk. Ze ontvreemden vervolgens de daarin aanwezige sieraden en maken zich uit de voeten, meestal op scooters. Doorgaans kost dit enkele minuten. De overval is vaak voorbereid door observaties vooraf (door de daders zelf of door handlangers).

Een kleiner deel van de overvallen richt zich op plaatsen in de winkel waar zich de beter beveiligde goederen bevinden, zoals de kluis of de etalage. Deze overvallen kosten meer tijd, er wordt nog meer dreiging toegepast en de buit is vaak ook groter. Algemeen wordt aangenomen dat het meer professionele dadergroepen zijn die deze overvallen plegen. Specifieke voorbeelden laten zien dat er sprake kan zijn van een uitvoerige voorbereiding, zoals het inzetten van gestolen auto's, het afzetten van de straat voor ander verkeer, het uitgebreid observeren van de gang van zaken in en rond de winkel en soms ook de gang van individuele personeelsleden, het gijzelen van juweliërs in hun woning ten tijde van de overval, enzovoort.

Geweldgebruik en slachtoffers

In circa de helft van de gevallen passen de overvallers enige vorm van fysiek geweld toe jegens de aanwezigen in de winkel. In de andere gevallen wordt hiermee alleen gedreigd. De mate van geweldgebruik is vergelijkbaar met overvallen op andere detailhandelszaken. In één op de zeven gevallen is sprake van gewonden (of zelfs doden). Bij overvallen op juweliërs vallen iets vaker gewonden dan bij overvallen op andere detailhandelszaken, maar bijvoorbeeld veel minder dan bij overvallen op woningen. De laatste jaren neemt de kans op gewonden bij een overval licht toe, maar omdat het aantal overvallen op juweliërs op jaarbasis niet heel groot is en bovendien ook nogal fluctueert, moeten we deze 'trend' met enige terughoudendheid interpreteren (zie Rovers, Bruinsma e.a., 2010). Meer dan bij andere typen overvallen maken overvallers op juweliërs vooral gebruik van vuurwapens om hun slachtoffers te bedreigen, in circa twee derde van de gevallen. In de andere gevallen wordt de dreiging meestal gerealiseerd door het gebruik van slag- en steekwapens. Er bestaat geen duidelijk verband tussen het gebruik van vuurwapens en de kans dat bij een overval gewonden vallen. In elk geval is het niet zo dat het gebruik van vuurwapens de kans op gewonden verhoogt. Als we kijken naar ontwikkelingen in

de tijd zien we de laatste tien jaar, behoudens enkele uitzonderingen die hiervoor benoemd zijn, geen grote verschuivingen optreden in de wijze waarop overvallen op juweliërs plaatsvinden.

Aard en omvang van de buit en wat ermee gebeurt

Als er één eigenschap is waarop overvallen op juweliërs zich onderscheiden van overvallen op andere doelwitten, is het de buit die wordt gemaakt. Bij overvallen op juweliërs worden vooral goederen (sieraden, horloges en dergelijke) buitgemaakt en in veel mindere mate geld. Bij andere overvallen gaat het in overgrote meerderheid juist om geld. Daarnaast is de gemiddelde waarde van de buit hoger. We moeten hierbij enige voorzichtigheid betrachten omdat niet van alle overvallen de waarde van de buit bekend is, maar de beschikbare gegevens indiceren dat overvallen op juweliërs zeer lonend zijn (als ze slagen). De gemiddelde buit bedraagt iets meer dan een ton. Bij andere overvallen is dit € 13.000. Aangezien deze getallen worden vertekend door uitschieters, hebben we ook de mediane buit berekend (dit is de buitwaarde waar de helft van de overvallen onder en boven ligt). Deze bedraagt bij overvallen op juweliërs afgerond € 17.000 en bij andere overvallen € 600. Het verschil is hoe dan ook zeer fors (zie Rovers, Bruinsma e.a., 2010).

Bij voorkeur worden gouden sieraden en dure merkhorloges buitgemaakt. De handelsprijs van een merkhorloge kan bijvoorbeeld oplopen tot enkele tienduizenden euro's. Deze goederen zijn goed verhandelbaar en door de sterk gestegen goudprijs zijn vooral de gouden sieraden steeds meer waard geworden. Er is weinig bekend over waar de gestolen goederen heen gaan, omdat er weinig wordt teruggevonden. Vermoed wordt dat de dure merkhorloges vaak de grens over gaan en dat een groot deel van de rest van de buit zijn weg vindt via de gebruikelijke lokale helingkanalen, zoals informele netwerken, internet, zwarte markten en detailhandel (Van de Mheen en Grüter, 2007). Onbekend is ook of, en zo ja, in welke mate gestolen gouden sieraden worden omgesmolten.

Bedrijven met een verhoogd risico

Hiervoor zagen we al dat juweliersbedrijven in de stedelijke centra (met name in en rond Amsterdam) de grootste kans lopen om slachtoffer te worden van een overval. Naast deze algemene geografische factor zijn ook andere risicofactoren te benoemen.

Het topsegment van de juweliersmarkt bestaat uit bedrijven die veel dure merken verkopen en daardoor een zeer aantrekkelijk doelwit vormen voor overvallers. Tegelijkertijd gaat het hier om bedrijven die ook top beveiligd zijn. Waarschijnlijk is dat een belangrijke reden dat deze zaken een naar verhouding geringe kans hebben om overvallen te worden. De secretaris van de Beveiligingscommissie van de Federatie Goud en Zilver ziet een verschuiving optreden van overvallen op het topsegment naar overvallen op het middensegment. Hij schrijft deze verschuiving toe aan het feit dat het topsegment steeds beter beveiligd is (zie hierna).⁷ Het gaat hier overigens vooral om meer professioneel opererende dadergroepen.

Juweliers die een grote kans lopen om overvallen te worden, lijken vaker aan de onderkant van de markt te opereren. Het gaat naar verhouding vaker om allochtone ondernemers die actief zijn in gebieden waar ook de risicogroepen voor het plegen van een overval zich bevinden. Bij deze bedrijven lijkt sprake van een stapeling van risicofactoren: de reeds genoemde nabijheid van risicogroepen in de grote steden, maar ook een aantrekkelijke handel (veel 18 en 20 karaat goud, dus veel goudwaarde) en een vaak matige beveiliging van de zaak.

Achtergronden van de overvallers

De gegevens over overvallers zijn schaars. We beschikken alleen over gegevens van getuigen bij overvallen (vaak oppervlakkige signalementen) en justitiegegevens over aangehouden verdachten (een kleine selectie van de daders). Het beeld dat hieruit naar voren komt, is dat overvallers op juweliers in belangrijke mate lijken op overvallers in het algemeen. Het zijn doorgaans ervaren tot zeer ervaren criminelen. Bij aanhouding hebben ze gemiddeld veertien criminele

⁷ Gesprek met John Wielinga, 11 maart 2011.

antecedenten. Vermogensdelicten en geweld behoren tot de meest gepleegde delicten in deze verzameling. Verschillende analyses op groepen overvallers bevestigen dat de kenmerken van deze groep 'verdacht veel' overeenkomen met die van reguliere (veel)plegers van commune criminaliteit (Dedert, De Jong e.a., 2009; Driessen, 2009; Lansbergen, 2009). Overvallers vormen dus geen aparte groep. Gemiddeld genomen zijn de daders al jarenlang actief wanneer ze voor een overval worden aangehouden. Met name in politiekringen blijkt het idee populair dat overvallers steeds jonger worden en dat overvallen steeds vaker een 'instapdelict' worden (dat wil zeggen dat men het delict niet alleen jonger pleegt, maar ook eerder in de criminele carrière). De hiervoor gepresenteerde gegevens weerspreken dit echter. Sterker nog: de laatste paar jaar blijken verdachten van overvallen in toenemende mate 'oude bekenden' van de politie te zijn. Vanaf 2007, het jaar waarin het aantal overvallen weer begon toe te nemen, worden steeds vaker verdachten aangehouden met een uitgebreide criminele voorgeschiedenis. Het heeft er dus alle schijn van dat de overvalgolf van de laatste jaren eerder is veroorzaakt door ervaren, oude rotten dan door jonge, onervaren criminelen.

Uit onderzoek naar de bredere populatie overvallers blijkt dat zij de voorkeur geven aan doelwitten die ze kennen. In de praktijk blijken dit vaak doelwitten te zijn die zich in de omgeving van de dader bevinden. Dit verklaart de zogenoemde *distance-decay*-functie: de afname van het aantal overvallen naarmate de afstand tot de woonplaats van de dader groter wordt (Van Koppen en Jansen, 1998). In de praktijk blijken veel factoren een rol te spelen in de locatiekeus van overvallers, maar onderzoek laat vrij constant zien dat circa driekwart van de overvallen wordt gepleegd door overvallers 'uit de buurt' (Rovers, Bruinsma e.a., 2010; Bernasco en Block, 2009). Bij meer professioneel uitgevoerde overvallen (waartoe een deel van de overvallen op juweliers gerekend mag worden, gelet op de verkregen buit) zien we dat de daders zich meer dan gemiddeld verplaatsen. Echter ook bij deze overvallen blijkt een ruime meerderheid te worden gepleegd door daders die (ook) uit de buurt komen. Overvallen op juweliers worden nogal eens in verband gebracht met mobiel banditisme uit het voormalige Oost-Europa. Er zijn weliswaar diverse aanwijzingen dat Oost-Europeanen in Nederland actief zijn in dit misdrijf, maar hun aandeel lijkt toch veel geringer dan vaak wordt aangenomen. Bij 10% van de overvallen op juweliers

worden door getuigen Oost-Europese daders gesignaleerd, bij andersoortige overvallen bedraagt dit percentage 2%. Verder zijn er in de afgelopen jaren enkele opsporingsonderzoeken geweest die deze dadergroepen op de kaart hebben gezet (Boerman, Grapendaal e.a., 2008; KLPD-DNRI, 2004). Dat Oost-Europese criminelen actief zijn in dit delict, lijdt derhalve geen twijfel. Het lijkt om verschillende redenen echter onwaarschijnlijk dat zij verantwoordelijk zijn voor het merendeel van deze overvallen. Op basis van zowel het cijfermateriaal als het oordeel van deskundigen ligt het eerder voor de hand hun aandeel in de overvallen op juweliërs te schatten op maximaal 15%. Net als bij andere typen overvallen komt het overgrote deel van de daders 'uit de buurt'.

Repressie

Gemiddeld 38% van de overvallen op juweliërs werd de laatste tien jaar opgehelderd. Een trend valt hierin niet echt te ontdekken. Opgehelderd betekent dat er één of meer verdachten zijn aangehouden. Onderzoek naar het vervolgingstraject heeft laten zien dat een fors deel van deze groep niet wordt veroordeeld en gestraft, omdat ze bijvoorbeeld onterecht zijn aangehouden of omdat justitie de bewijslast niet rond krijgt, enzovoort. De term 'opheldering' kan dan ook nogal misleidend zijn. De kans dat een overvaller voor zijn daad wordt bestraft, is klein (de schatting voor alle overvallen is 16%, bij overvallen op juweliërs zal dit wat hoger liggen). De kans om aangehouden en bestraft te worden varieert naar type overval: daders van meer professioneel uitgevoerde overvallen lopen bijvoorbeeld een geringere kans om met justitie in aanraking te komen dan minder professionele daders. Ook buitenlandse overvallers zien we minder vaak bij een rechter terug (moeilijker te vinden en dus moeilijker te vervolgen). Als het tot bestraffing komt, worden meestal onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen opgelegd van gemiddeld ruim twee jaar voor meerderjarige overvallers.

Preventie

De juweliërsbranche mag gemiddeld genomen worden gerekend tot de best beveiligde branches in de detailhandel. Voortdurend

vinden innovaties in beveiliging plaats. Bij veel juwelierszaken is het niet meer mogelijk direct naar binnen te lopen, maar moet de klant eerst aanbellen. Dit lijkt een drempel op te werpen voor overvallers. Vooral zaken in het topsegment hebben de laatste jaren steeds vaker gekozen voor dit systeem in combinatie met sluisdeuren. Dit houdt in dat de klant door twee deuren moet om binnen te komen.

Dit maakt het voor overvallers lastiger om (met een groep) binnen te komen en weer weg te komen. Het middel lijkt succes te hebben. Van de 81 overvallen die in 2010 plaatsvonden, was er slechts in twee gevallen sprake van een overval op een juwelier met een sluisdeur (een ervan mislukte en bij de andere overval kwamen de overvallers via de achterdeur binnen), in 18 gevallen was sprake van een belsysteem en bij de rest van de overvallen (61 gevallen) ging het om zaken waar de overvallers direct naar binnen konden lopen.⁸

Een probleem bij dit soort preventiemaatregelen is dat deze enorme investeringen vergen van de juweliers. Sluisdeuren zijn peperduur en vormen niet de eerste of enige investering in veiligheid. Bovendien hebben ze als risico dat ze klanten afstoten. Er moeten dus voortdurend afwegingen worden gemaakt tussen commerciële en veiligheidsbelangen. Sommige verzekeraars stellen hoge eisen aan de beveiliging, maar juweliers kunnen er ook voor kiezen uit te wijken naar een verzekeraar die minder hoge eisen stelt.

Recentelijk wordt ook geëxperimenteerd met DNA-spray. Dit middel zorgt ervoor dat de overvaller een onzichtbare DNA-douche krijgt wanneer hij de zaak na een overval verlaat (de winkelier moet hiervoor wel een knop indrukken). Dit DNA is weken later nog terug te vinden op de persoon die door de douche is gelopen en vergemakkelijkt aldus de opsporing. 'Fotoswitch' is een systeem waarbij een beveiligingscamera met gezichtsherkenning in de winkel is gekoppeld aan een database van justitie. De winkelier ziet een groen, oranje of rood licht en wordt daarmee gewaarschuwd voor mogelijk ongewenst bezoek. Dit systeem kent echter de nodige technische en juridische haken en ogen. Het ministerie van Veiligheid en Justitie denkt nog na over deze toepassing. Ten slotte wordt ook gewerkt aan 'GPS track & trace'-systemen die aan producten gekoppeld zijn, zodat gestolen goederen sneller getraceerd kunnen worden.

8 Het is niet bekend hoeveel juweliers een belsysteem hebben en hoeveel sluisdeuren hebben. Dit beperkt de mogelijkheid om deze gegevens adequaat te interpreteren.

Geen van deze drie methoden is op dit moment echter al (breed) in gebruik.

Slotbeschouwing

Sinds het midden van het vorige decennium is sprake van een sterke stijging van de goudprijzen én een sterke stijging van het aantal overvallen op juweliers. Toch mag tussen beide verschijnselen niet automatisch een causaal verband worden verondersteld. Immers, het aantal overvallen op andere objecten is de laatste jaren ook toegenomen. Bovendien zijn eerdere toe- en afnames in het aantal overvallen op juweliers niet te koppelen aan prijzen op de goudmarkt. Dat goud inmiddels drie keer zoveel waard is als vijf jaar geleden, mag echter wel zonder meer worden beschouwd als een autonome risicofactor. Net als bijna tien jaar geleden ziet de juweliersbranche zich opnieuw geconfronteerd met een sterke toename van het aantal overvallen. Toen werd, mede onder druk van verzekeraars, een schaalsprong gemaakt in de beveiliging. Wat kan nu het antwoord zijn?

Literatuur

Bernasco, W., R. Block

Where offenders choose to attack: A discrete choice model of robberies in Chicago
Criminology, jrg. 47, 2009, p. 93-129

Boerman, F., M. Grapendaal e.a.

Nationaal dreigingsbeeld 2008. Georganiseerde criminaliteit
Zoetermeer, KLPD – dienst IPOL, 2008

Dedert, P., M. de Jong e.a.

Strategische analyse overvallen
Rotterdam, Politieregio
Rotterdam-Rijnmond, 2009

Driessen, B.

Evaluatie Kernteam Overvallen 2008-2009, 2009

Elklit, A.

Acute stress disorder in victims of robbery and victims of assault
Journal of Interpersonal Violence, jrg. 17, 2002, p. 872-887

Jones, C.A.

Victim perspective of bank robbery trauma and recovery
Traumatology, jrg. 8, 2002, p. 191-204

KLPD-DNRI

Nationaal dreigingsbeeld zware of georganiseerde criminaliteit.

Een eerste proeve

Zoetermeer, KLPD-DNRI, 2004

Koppen, P.J. van, R.W.J. Jansen

The road to robbery; Travel

pattern in commercial robberies

British Journal of Criminology,

jrg. 38, 1998, p. 230-246

Lansbergen, J.

Analyserapport criminologie, het

criminele netwerk rondom de

gebroeders B.

2009

MacDonald, H.A., V. Colotla e.a.

Posttraumatic Stress Disorder

(PTSD) in the workplace:

A descriptive study of workers

experiencing PTSD resulting

from work injury

Journal of Occupational

Rehabilitation, jrg. 13, 2003,

p. 63-77

Mheen, D. van de, P. Grüter

Helingpraktijken onder de loep;

impressies van helingcircuits in

Nederland

Den Haag, WODC/Boom

Juridische uitgevers, 2007

(Onderzoek en beleid nr. 251)

Pretorius, R.

Armed robbery, violent assault

and perceptions of personal

insecurity and society as a risk

Acta Criminologica, jrg. 21,

2008, p. 81-91

Rovers, B., M. Bruinsma e.a.

Overvallen in Nederland; een

fenomeenanalyse en evaluatie

van de aanpak

Den Haag, Boom Juridische

uitgevers, 2010